

Силабус курсу:

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Ступінь вищої освіти:	Третій «Доктор філософії»
Спеціальність:	032 Історія та археологія
Рік підготовки:	1
Семестр викладання:	осінній
Кількість кредитів ЄКТС:	5
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	залік

Автор курсу та лектор:

Бровендер Юрій Михайлович (лектор)

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

Професор кафедри історії та археології

посада

brovender@snu.edu.ua

електронна адреса

+38-050-655-94-45

телефон

Viber за номером
телефону

месенджер

консультації

Анотація навчального курсу

Мета вивчення курсу: Метою лекційних занять викладання навчальної дисципліни «Історія виникнення конфліктів на території України» є опанування майбутніми фахівцями комплексом знань з історії конфліктів на теренах України в їх історичній ретроспективі, а саме причин, особливостей розвитку та результатів конфлікту. Це дозволить виробити професійне володіння предметом, розуміння закономірностей розвитку конфлікту, а також сприяння у підготовці аспіранта до наукової професійної діяльності в умовах прискорення і ускладнення соціального процесу, збільшення конфліктності соціальної сфери у майже всіх країнах світу, у тому й в Україні.

Метою самостійної роботи за дисципліною є засвоєння здобувачем наукового ступеня доктора філософії навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять без участі викладача; переорієнтація із лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму та на організацію самоосвіти здобувача ступеня «доктор філософії»; поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які здобувачі третього наукового ступеня отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Результати навчання:

Знати:

- основні збройні конфлікти на території України в їх історичній ретроспективі (хронологію, тенденції розвитку, результати);
- історичні аспекти виникнення конфліктів на території України;
- еволюцію поглядів на проблему конфліктів;

- основних понять, загальноприйнятих концепцій та теорій щодо пояснення присутності конфлікту у всіх сферах життя людства;

Вміти:

- вільно володіти фактичним матеріалом з сучасної проблематики історії збройних конфліктів на території України;

- фахово застосовувати новітні методологічні підходи при вивченні актуальних проблем збройних конфліктів;

- обґрунтовано та виважено аналізувати причини виникнення збройних конфліктів, в т.ч. і на сучасному етапі розвитку України;

- - використовувати сучасну термінологію, понятійний апарат;

- користуватися теоретичними здобутками в галузі історії військової справи.

Передумови до початку вивчення:

Майбутні науковці-історики зможуть розвинути професійні надбання, напрацьовані в результаті виконання робочої програми навчальної дисципліни «Історія виникнення конфліктів на території України» завдяки вивченню наступного блоку дисциплін з циклів загальної та професійної підготовки: «Археологія», «Історія первісного суспільства», «Давня історія України», «Історія України».

Мета курсу (набуті компетентності)

Метою викладання дисципліни є орієнтація майбутніх науковців-істориків в сучасних проблемах історії збройних конфліктів на території України, формування компетентних фахівців у різнобічних аспектах актуальних проблем сучасної історичної науки.

Вивчення даного навчального курсу призначене для формування, удосконалення та розвитку у здобувача вищої освіти наступних компетентностей:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК05. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК07. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК08. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК10. Здатність працювати в команді.

СК01. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК02. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК03. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК04. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК05. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК06. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК07. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

СК08. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК09. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК010. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК011. Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.

СК012. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

Що забезпечується досягненням наступних програмних результатів навчання:

РН01. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

РН02. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

РН03. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

РН04. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

РН05. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

РН06. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

РН07. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

РН08. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

РН09. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

РН10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

РН11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

РН12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

РН13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

РН14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1	Історичні аспекти виникнення конфліктів та еволюція поглядів	4/0/4	Різноманіття трактування поняття «конфлікт». Погляди на конфлікт в стародавні часи (китайські мислителі, Анаксимандр, Геракліт, Платон, Геродот, Епікур, Цицерон), середні віки (Хома Аквінський, Макіавеллі, Еразм Роттердамський, Гюго Грацій, Френсіс Бекон, Томас Гоббс), новий (Адам Сміт, Жан-Жак Руссо, Імануїл Кант, Георг Гегель, Карп Клаузевіц, Карл Маркс, Георг Зіммель, Зігмунд Фрейд) та новітній час (Ральф Дарендорф, Толкотт Парсонс, Елтон Мейо, Кеннет Боулдінг).	Індивідуальні завдання. Обговорення
2	Конфлікти за первісної доби: причини, характер, особливості	2/0/2	Причини конфліктів за первісної доби. Археологічні джерела конфліктів. Військова справа.	Індивідуальні завдання. Обговорення
3	Скіфо-сарматський час	2/0/2	Скіфо-перська війна. Скіфо-македонська війна. Скіфо-понтійська війна. Анто-готські війни. Мітридатіві війни.	Індивідуальні завдання. Обговорення
4	Конфлікти доби раннього середньовіччя	2/0/2	Балканські походи слов'ян. Анто-аврські війни. Войовничі номади на теренах України (гуни, авари, булгари, хозари, угри, печеніги, торки).	Індивідуальні завдання. Обговорення
5	Київська Русь	4/0/4	Русько-візантійські війни (907, 941-944; 970-971). Повстання древлян. Міжусобні війни. Польсько-руська війна (1018 р.). Русько-половецькі війни (1068, 1092-1094рр.). Походи руських князів на половців (1103, 1107, 1111). Русько-мозовецька війна (1139-1142). Повстання у Галицькій землі проти угорських загарбників (1189)	Індивідуальні завдання. Обговорення
6	Галицько-Волинське князівство. Королівство Русі.	4/0/4	Похід Романа та Лешка I на Галичину (1199). Похід Романа на половців (1201-1202, 1204). Міжусобні війни (1203, 1228). Війна за Галицький престол (1206). Похід Лешка I на Русь (1207). Вторгнення польсько-угорських монархів у Галичину (1214). Монгольська навала на Русь (1223-1245). Русько-угорська війна за Галичину (1231-1238). Війна Галицько-Волинського князівства з Конрадом і Мазовецьким (1236-1237). Похід Данила на хрестоносців (1238). Русько-литовська війна (1321). Польсько-угорський похід на Русь (1323). Війна за Галицько-Волинську спадщину (1340-1392)	Індивідуальні завдання. Обговорення

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
7	Литовсько-польський період.	4/0/4	Литовсько-польсько-татарські війни (1399. 1506, 1512). Велика війна з Тевтонським орденом (1409-1411). Бакотське повстання (1432-1434). Громадянська війна у Великому князівстві Литовському (1432-1438). Московсько-литовські війни (1487-1494. 1534-1537). Повстання Мухи (1490-1492). Московсько-литовська війна (1500-1503). Десятирічна війна (1512-1522). Набїг татар на Поділля та Русь (1519). Набїг татар на Полісся (1527). Набїг козаків на Очаків (1538). Брацлавсько-Вінницьке повстання (1541). Московсько-казацький похід на татар (1556). Турецько-татарський похід на Хортицю (1557). Лівонська війна (1558-1583). Міжусобна війна у Молдові (1563).	Індивідуальні завдання. Обговорення
8	Річ Посполита.	4/0/4	Молдовсько-турецька війна (1574). Походи Івана Підкови на Молдову (1577). Похід козаків на Аккерман (1583). Повстання Косинського (1591-1593). Тринадцятирічна війна (1593-1606). Повстання Наливайка (1594-1596). Боротьба православних з уніатами у Києві (1596-1637). Військові походи козаків (1604-1616). Польсько-турецькі війни (1620-1621, 1633-1634). Смоленська віна (1632-1634). Повстання Сулими (1635). Повстання Павлюка (1637). Повстання Острянина (1638).	Індивідуальні завдання. Обговорення
9	Гетьманщина.	4/0/4	Повстання Богдана Хмельницького (1648-1654). Сучавська кампанія Тімофія Хмельницького (1653). Російсько-польська війна (1654-1667). Повстання Богуна (1659). Північна війна (1655-1660). Польсько-казацько-татарська війна (1666-1671). Польсько-турецька війна (1672-1676). Русько-турецька війна (1676-1681). Війна Священної ліги (1683-1699). Повстання Палія (1702-1704). Велика Північна війна (1700-1721). Перський похід Петра I (1722-1723). Російсько-турецькі війни (1735-1739; 1768-1774). Семирічна війна (1756-1763). Кліщинське повстання (1767- 1770). Коліївщина (1768-1769).	Індивідуальні завдання. Обговорення
10	Україна у складі Австро-Угорської та Російської імперій	4/0/4	Російсько-турецькі війни (1787-1792; 1828-1829). Турбаївське повстання (1789-1793). Дунайська міжкозацька війна (1811-1814). Франко-російська війна (1812). Війна шостої коаліції (1813-1814). Повстання бузьких козаків (1817). Велика кавказька війна (1817-1864). Чугуївське повстання (1819). Повстання Чернігівського полку (1826). Шебелинське повстання (1829). Кримська війна (1853-1856). Київська козаччина (1855).	Індивідуальні завдання. Обговорення

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			Січневе повстання (1863-1864). Ковалівське повстання (1902). Полтавсько-Харківське селянське повстання (1905). I Світова війна (1914-1918).	
11	Перші визвольні змагання та міжвоєнний період (1918-1941)	4/0/4	Українська революція (1917-1921). Радянсько-українська війна (1917-1921). Кримсько-більшовицька війна (1917-1918). Антигетманське повстання (1918). Польсько-українська війна (1918-1919). Походи Української галицької армії на Закарпаття (1919). Хотинське повстання (1919). Польсько-радянська війна (1919-1921). Павлоградське повстання (1930). Повстання селян Шепетівської округи (1930). Драбівське повстання (1931). Угорсько-українська війна (1939).	Індивідуальні завдання. Обговорення
12	II Світова війна.	4/0/4	Радянсько-фінська війна (1939-1940). Східноєвропейський театр воєнних дій (1939-1945). Боротьба УПА проти радянської влади (1942-1955). Боротьба УПА проти німецьких окупантів (1942-1945). Волинська трагедія (1943-1944). Війна в Афганістані (1979-1989).	Індивідуальні завдання. Обговорення
13	Сучасний період	4/0/4	Конфлікт у Македонії (2001). російсько-українська війна (2014-)	Індивідуальні завдання. Обговорення

Рекомендована література

Основна література:

1. Баран В.Д., Козак Д.Н., Терпиловський Р.В. Походження слов'ян. - К., 1991. - 144 с.
2. Баран В., Токарський В. Україна: західні землі: 1939–1941 рр. / В. Баран, В. Токарський. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009.
3. Бекірова Г. Пів століття опору: кримські татари від вигнання до повернення (1941–1991 роки). Нарис політичної історії. – К.: Критика, 2017.
4. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні (1917–1953): суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. – Кн. 1. – К.: Либідь–Військо України, 1994.
5. Борисенко В.Й. Курс української історії. З найдавніших часів до XX століття. Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1996. – 616 с.
6. В'ятрович В. Друга польсько-українська війна. 1942–1947 / В. В'ятрович. – Вид. 2-е, доп. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012.
7. Гваньїні О. Хроніка європейської Сарматі.– К., 2007.
8. Горобець В. Еліта козацької України в пошуках політичної легітиматії: Стосунки з Москвою та Варшавою, 1654–1665. К., 2001.
9. Грушевський М.С. Історія України – Руси: В 11 т., 12 кн. – К.: Наук. думка, 1992.
10. Давня історія України: У 3 кн. – К. 1997, 1998, 2000.
11. Даниленко, В. "Велика Вітчизняна війна: події, люди, долі." Київ: Київський університет, 2017.
12. Дмитренко М., Шестопап О. Причини воєнного конфлікту на Донбасі та заходи з попередження таких конфліктів у майбутньому / Українській науковий журнал «Освіта регіону», 2016. - № 2.

13. Залізняк Л. Стародавня історія України.- К.: Темпора, 2019.
14. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002.
15. Зубар В.М. Виникнення воєнного та релігійного союзу грецьких міст Боспору Кіммерійського // Український історичний журнал. – 1997. - №5.
16. Зубар В.М. Про так звану Боспорську війну // Український історичний журнал. –2009. -№1.
17. Камінський С. А. Історія Речі Посполитої як історія багатьох народів, 1505–1795: Громадяни, їхня держава, суспільство, культура. К., 2011.
18. Комар О.В. Кочевники великого переселення народів // Україна: хронологія розвитку. Давні слов'яни. Київська Русь. – К., 2009. – Т.2.
19. Кормич Л.І., Багацький В.В. Історія України від найдавніших часів і до ХХІ століття: – Харків: ООО «Одіссей», 2004.
20. Котигоренко В. Конфліктологія // Політична енциклопедія. - К.: Парламентське видавництво, 2011.
21. Крижицький С.Д., Зубар В.М., Русяєва А.С. Античні держави Північного Причорномор'я. – К.: Альтернатива, 2008.
22. Мельник Л.Г., Гуржий А.І., Демченко М.В. та ін. Історія України: Курс лекцій в двох книгах. – К.: Либідь, 1991.
23. Мицик Ю. Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу середини ХVІІ століття. Дніпропетровськ, 1996.
24. Нартов В.В. Історія України з давніх-давен до сьогодні. – Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2009. – 352 с.
25. Орлянський В.С. Конфліктологія: навч. посібник для вузів . — К.: Центр навчальної літератури, 2007.
26. Остафійчук В.Ф. Історія України: сучасне бачення: навч. посібник. – К.: Знання-Прес, 2008.
27. Полонська – Василенко Н. Історія України: У 2 т. Т.1. До середини ХVІІ століття. – К.: Либідь, 2002.
28. Радчук В.М., Тельман А.Г. Психологія конфліктів. Навчально-методичний посібник. – Чернівці, 2004.
29. Руденко, С. Україна в Другій світовій війні.- К.: Київський університет, 2005.
30. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська національна революція ХVІІ століття (1648–1676 рр.). К., 2009.
31. Стороженко І.С. Богдан Хмельницький і воєнне мистецтво у Визвольній війні українського народу середини ХVІІ століття: Воєнні дії 1648–1652 рр., кн. 1. Дніпропетровськ, 1996.
32. Русіна О., Сварник І., Войтович Л. та ін Україна: литовська доба 1320-1569. К.: Балтія-Друк, 2010.
33. Українська радянська енциклопедія: у 12 томах / За ред. М. Бажана. — 2-ге вид. — К.: Головна редакція УРЕ, 1974—1985.
34. Черкас Б. Україна в політичних відносинах Великого князівства Литовського з Кримським ханатом (1515-1540) // Україна в Центрально-Східній Європі. - К.: Інститут історії України НАН України, 2008.
35. Шабульдо Ф.М. Битва біля Синіх Вод 1362 р.: маловідомі та незнані аспекти // Український історичний журнал.- К.:Наукова думка, 1996.
36. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст. – К.: Генеза, 1997.

Додаткова література:

39. Білокінь С., Дзюба І. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР. 1917–1941 рр.: джерелознавче дослідження. – К.: Пенмен, 2017.
40. Васильєв В., Подкур Р. Радянські карателі. Співробітники НКВС – виконавці «Великого терору» на Поділлі. – К.: Видавець В. Захаренко, 2017.

41. Винниченко І. Україна 1920–1980-х: депортації, заслання, вислання. – К.: Рада, 1994.
42. Возний І. П. Історико-культурний розвиток населення межиріччя Верхнього Сірету та Середнього Дністра в X–XIV ст. - Ч. 1. - Поселення. Чернівці, 2009.
44. Войтович Л. Галицько-Волинські етюди. - Біла Церква, 2011.
45. Войтович Л. Княжа доба: портрети еліти. Біла Церква, 2006.
47. Вронська Т. Заручники тоталітарного режиму: репресії проти родин «ворогів народу» в Україні (1917–1953 рр.).– К., 2009.
48. Вронська Т. Упокорення страхом: сімейне заручництво у каральній практиці радянської влади (1917–1953 рр.). – К.: Темпора, 2013.
49. Геродот. Геродота турійця з Галікарнасса «Історій» книг дев'ять, що їх називають музами. – Харків: Фоліо, 2010.
50. Гоббс Т. Левіафан. — К.: Дух і літера. 2000.
51. Головка О. Князь Роман Мстиславич та його доба. Нариси з історії політичного життя Південної Русі XII — початку XIII століття. - К, 2000.
52. Грицак Я. Нариси з історії України: формування української модерної нації. – К.: Генеза, 1996.
53. Гриценко О. Декомунізація в Україні як державна політика і як соціокультурне явище. – К: Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України; Ін-т культурології НАМ України, 2019.
54. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 1999.
55. Історія цивілізації. Україна / О. Б. Бубенок, А. М. Домановський, О. О. Дядечко та ін. - Т 2. Від Русі до Галицького князівства (900–1256). — Харків: Фоліо, 2021.
56. Кант І. Критика практичного розуму. — К.: Юніверс, 2004.
57. Кірюхін Д.І. Вступ до філософії релігії Гегеля. Філософія як спекулятивна теологія. — К.: Паран, 2009.
58. Купчинський, О. Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII — першої половини XIV століть. Дослідження. Тексти. Львів, 2004.
59. Куций І. Українська науково-історична думка Галичини (1830-1894 рр.): рецепція національної історії. - Тернопіль: Джура, 2006.
61. Літопис руський. - К., 1989..
62. Лоза Ю. Територіальний устрій Русі-України (X–XIII ст.). Атлас. - К., 2012.
63. Мацієвський Ю. Конфліктологія: що та як вивчати ? // Людина і політика. – 2000. - № 1.
64. Михальчук П.А. Термінологічний і хронологічний довідник з історії України. Видання друге, доповнене і перероблене. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 195 с.
65. Печеніна Н.А. Сторінки військової історії Боспорської держави (друга половина III ст.. – I ст.. до н.е.// Історія в школі. - 2008. - № 7-8.
66. Пивоваров С. В. Середньовічне населення межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра (XI — перша половина XIII ст.). Чернівці, 2006.
67. Платон. Діалоги. — Харків: Фоліо. 2008
68. Прищепа Б. А.. Волинські скарби XI — початку XII ст. в контексті політичних подій на території Південної Русі. Слов'янський світ і Україна -. Рівне, 2011.
69. Прищепа Б. Погоринські міста в X–XIII ст. – Рівне, 2016.
70. Процюк С. Про Василя Стефаника, Карла-Густава Юнга, Володимира Винниченка, Архипа Тесленка, Ніку Турбіну.- К.: Граніт, 2008.
71. Руссо Жан-Жак. Про суспільну угоду, або принципи політичного права. - К.: Port-Royal, 2001.
72. Словник-довідник термінів з конфліктології / За ред. М.І.Пірен, Г.В.Ложкіна. – Чернівці-Київ, 1996.
73. Сириця Г. Соціально-філософські аспекти теорії конфліктів // Наукові записки (Тернопільський державний педагогічний університет ім. В.Гнатюка). Серія: Філософія. – 2001.

74. Смолій В.А., Степанков В.С. Політична система українського суспільства в роки Національної революції XVII ст.- К., 2008.
75. Соціальна конфліктологія: підручник. - Львів, 2015.
76. Струкевич О. Політико-культурні орієнтації еліти України-Гетьманщини (інтегральний погляд на питання). К., 2002.
77. Федорук Я.О. Міжнародна дипломатія і політика України 1654–1657. - Львів, 1996.
78. Чугуєнко М. Україна, яка шокує. Лабіринти історії / Науково-популярне видання. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010.
79. Чухліб Т. Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648–1714. К., 2005.
80. Шупта Д. Давні в українському Причорномор'ї // Науковий світ. – 2005. - №2.
81. Шушпанніков О. Аналіз соціальної напруженості як етапу в процесі розвитку конфлікту // Нова політика. – 2000. – №5.
82. Ягодинська М. О. Археологічні пам'ятки Тернопільщини: Давньоруські пам'ятки Західного Поділля X–XIII ст. - Тернопіль, 2018.
83. Фрейд З. Вступ до психоаналізу.- К.: Основи, 1998.
84. Юрій М.Ф. Політологія: підручник. — К.: Дакор, КНТ, 2006.

Електронне джерело. – Режим доступу :

1. <http://www.arche.by/by>
2. <http://tyzhden.ua/History>
3. www.krytyka.kiev.ua
4. [www.twirpx.com/files/historic/ukraine/ancient history/](http://www.twirpx.com/files/historic/ukraine/ancient%20history/)
5. www.academia.edu/.
6. www.revolutsiya.org
7. www.eurointegration.com.ua
8. www.crisisgroup.org
9. www.euractiv.com
10. www.foreignaffairs.com

Інформаційні ресурси.

1. Бібліотека Гумер - гуманітарні науки. Режим доступу: <http://www.gumer.info>
2. Національна бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>.
3. Система дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodle.snu.edu.ua/>
4. Сайт №2 системи дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodlesti.snu.edu.ua/>

Методичне забезпечення

1. Борисенко В.Й. Курс української історії. З найдавніших часів до XX століття. Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1996. – 616 с.
2. Грушевський М.С. Історія України – Руси: В 11 т., 12 кн. – К.: Наук. думка, 1992.
3. Давня історія України: У 3 кн. – К. 1997, 1998, 2000.
4. Залізник Л. Стародавня історія України.- К.: Темпора, 2019.
5. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 1999.
6. Остафійчук В.Ф. Історія України: сучасне бачення: навч. посібник. – К.: Знання-Прес, 2008.
7. Полонська – Василенко Н. Історія України: У 2 т. Т.1. До середини XVII століття. – К.: Либідь, 2002.

8. Михальчук П.А. Термінологічний і хронологічний довідник з історії України. Видання друге, доповнене і перероблене. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 195 с.
9. Словник-довідник термінів з конфліктології / За ред. М.І.Пірен, Г.В.Ложкіна. – Чернівці-Київ, 1996.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання аспірант може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Присутність на заняттях та засвоєння лекційного матеріалу за темами	30	
Присутність на заняттях (у період настановної сесії) та своєчасне виконання самостійних практичних завдань у межах тем	20	
Індивідуальна робота	40	
Залік	10	
Разом	100	

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Дотримання академічної доброчесності за курсом ґрунтується на внутрішньо-університетській системі запобігання та виявлення академічного плагіату. До основних вимог за курсом віднесено - посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Перевірка текстів на унікальність здійснюється однаковими для всіх здобувачів засобами: – за допомогою програмного забезпечення

Unicheck і засобів системи MOODLE; за Internet-джерелами – за допомогою програми Antiplagiarism.net.

Завдання і заняття:

Очікується, що всі здобувачі освітнього ступеня «Доктор філософії» відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Здобувачі мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку здобувачі зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. Якщо здобувач освітнього ступеня «Доктор філософії» відсутній з поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час консультації викладача. Здобувач освітнього ступеня «Доктор філософії» має право на оскарження результатів оцінювання.

Поведінка в аудиторії:

Курс передбачає індивідуальну та групову роботу. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. На аудиторні заняття слухачі мають з'являтися вчасно відповідно до діючого розкладу занять, яке міститься на сайті університету. Під час занять усі його учасники мають дотримуватися вимог техніки безпеки.